H.K.H. Don Francesco

enligt uppdrag av
H.E. Don Anders Jarlskog
Prioratet Sankt Ansgar
Fulltofta Slott

242 96 HÖRBY

Angående innebörd av överenskommelser (familjepakter eller d:o traktater) inom detroniserade konunga- och furstehus med särskild hänsyn till förekomsten inom det medeltida konungahuset av Aragonien, Mallorca och Sicilien jämte en del anknytande spörsmål

Med överlämnande av ett rikhaltigt historiskt material, behandlat bl.a. i utlåtanden av professorerna Jacob Sundberg och Dick Harrisson samt juris doktor Göte Appelberg finner jag mig från offentligrättsliga synpunkter kunna *dels* principiellt instämma i deras av redovisade premisser dragna slutsatser, *dels* tillfoga vissa kompletterande anteckningar, baserade på egna undersökningar och iakttagelser inom monark- och fursterätten.

Som en bakgrund till intresset för detta speciella stats- och förvaltningsrättsliga ämnesområde må inledningsvis nämnas, att jag i såväl opublicerade som offentliggjorda utlåtanden till Riksmarskalksämbetet har behandlat Konungens dispositionsrätt/bestämmanderätt över slott och hov. Till aktualiserade frågeställningar har återvänts i relation till dispositionsrätten över Kungl. Djurgården (Förvaltningsrättslig Tidskrift 1991 s. 330 ff.). Konungens av *offentligrättsliga* skäl dikterade immunitet har uppmärksammats (a. tidskrift 1972 s. 379 ff.).

Mest väsentlig i detta sammanhang är emellertid skriften "Tronrätt, bördstitel och hustillhörighet" (Skrifter utgivna av Juridiska Föreningen i Lund Nr 108, Lund 1990), vartill kommer att återvändas i det följande i några hänseenden.

Den till mig ställda frågan rörande furstliga familjepakters validitet och klassificering måste betraktas i ett vidsträckt perspektiv. Detroniserade konunga- och furstehus rättsliga status må ytterst översiktligt avhandlas (1), varefter kvarstående furstliga

befogenheter och prerogativ skärskådas inte minst i relation till innehållet i konkreta italienska domstolsavgöranden (2). Därpå följer en komprimerad redogörelse för furstliga "Hausgesetze", som bl.a. kan innehålla bestämmelser om arvsföljd, giftermål, rang och husmakt; i relation därtill bör ställas nu aktuella familjepakter (3). I anslutning till det föregående skall beröras några relevanta europeiska konventioner samt erinras om läran om gynnande förvaltningsbeslut principiella orubblighet i nationellt och internationellt blickfång (4). Bestående furstliga riddarordnars status såsom särskilda offentligrättsliga subjekt ("korporationer") förtjänar observans (5), varefter utrymme ges åt en koncis sammanfattning jämte avslutande reflexioner och konklusioner (6).

1. Som i Jacob Sundbergs utlåtande utvecklas, grundas idéerna om den speciella rättsställning som tillerkännes detroniserade furstehus på den genom saliska lagen manifesterade och sedermera genom Wienkongressen 1815 konfirmerade uppfattningen om *arvfurstendöme* och därav följande, stundom under sekler hävdade legitimitetsanspråk. Den av ålder föreliggande betydelsen av medlemskap i ett f.d. regerande furstehus har av mig i ett i fråga om problemställningar begränsat sammanhang påpekats i den tidigare angivna skriften Tronrätt s. 52 f. Undersökningen åskådliggör den grundläggande principen att *fursterättslig status består* och därmed vissa traditionella prerogativ. En *fundamental förutsättning* är, att detroniseringen har skett *ofrivilligt* och inte i kombination med *avsägelse* av framtida tronrätt. (Jfr Jacob Sundbergs utlåtande s. 10.)

2. I åberopade italienska domar från 1952 resp. 1964 har i straffrättsprocedere fastslagits, att prins Francesco Mario Paternò Castello di Carcaci i egenskap av den siste representanten för en suverän dynasti (Aragoniens kungahus) är berättigad att förläna adelsstatus resp. vara *arvtagare* till huset Paternò Castello Guattadauro di Emmanuel och *legitim innehavare av samma familjs rättigheter,* inklusive utövning av *ius honorum,* som bevaras genom familjetraditionen och som icke kan försvinna genom detronisering.

Icke minst bör uppmärksammas en företedd skiljedom från 2003 av Tribunale Ordinario di Ragusa, enligt vars beprövande tillkommer Francesco Nicola Roberto Paternò Castello di Carcaci åtskilliga *höghetsrättigheter* i egenskap av blodsförvant och ättling på den kollaterala linjen till den siste suveränen av det Kungliga Huset av Aragonien såsom *legitim arvtagare och tronpretendent,* nämligen:

a) Egenskap av Kunglig Höghet och Kunglig prins av det Kungliga Huset av Aragonien, Mallorca och Sicilien,
b) den aldrig avsagda rätten att benämna sig suverän och att vara överhuvud till namn och vapensköld för anförda kungahus jämte rätten för honom själv och hans ättlingar att för obegränsad tid göra gällande de av rangen följande kvaliteter och prerogativ, attribut och beteckningar samt möjlighet att använda vapensköld, titlar och bestämningar *som tillkommer honom genom arvsrätt.*
c) Adlig rang, medföljande ett antal till kungahuset knutna titlar samt suveränt *stormästarskap* i förhållande till angivna aragoniska ordnar.
d) De suveräna prerogativ som är kända såsom *jus majestatis* och *jus honorum* med förmågan att förläna adelstitlar, med eller utan predikat, adliga vapensköldar, hederstitlar och ridderliga utmärkelser, hänförande sig till *nedärvda dynastiska ordnar,* samt
e) egenskapen av *internationellt rättssubjekt* och *Stormästare av icke-nationella ordnar* såsom de förstås enligt (den italienska) lagen den 31 mars 1951, nr 178.

In summa ger angivna, lagakraftvunna avgöranden stöd åt uppfattningen om en genomgående positiv domstolssyn på beståndet in concreto av omfattande furstliga *höghetsrättigheter* och deras utövande. Ävenledes tillerkännes ifrågavarande kungahus och dess företrädare *offentligrättslig status av internationell karaktär.*

Jacob Sundbergs gedigna utredning avseende detroniserade furstehus samt deras dignitet och rättigheter vilar på historisk presentation och innehåller övertygande analyser av begrepp som "folkrättssubjekt" och "publika unilaterala internationella transaktioner"; talrika referenser lämnas till relevant doktrin genom århundradena. Biträdande Sundbergs premisser och konklusioner finner jag mig i det följande endast benägen att anlägga några kompletterande offentligrättsliga aspekter.

3. De under 1800-talet och in på 1900-talet talrika konunga- och furstehusens angelägenheter reglerades i en mångfald stater medelst familje- eller huslagar (i de många tyska staterna "Hausgesetze"). (Närmare *Bramstång,* Tronrätt s. 28 ff.) Huslagarna, som bestämde succession, giftermål, husmakt, domsrätt inom familjen, familjeråd och andra spörsmål avseende furstehuset, måste anses vara av statsrättslig-förvaltningsrättslig och följaktligen *offentligrättslig* natur. Den kodifierade husmakten, som principiellt tillkom familjens överhuvud, kompletterades vid behov med furstlig sedvanerätt av en i stor utsträckning internationell karaktär.

I fråga om detroniserade hus ligger de s.k. *familjepakterna eller d:o traktaten* innehålls- och kvalitetsmässigt *ytterst nära* de formliga huslagarna. Erkännes detroniserade, sammanhållna furstehus som *särskilda offentligrättsliga rättssubjekt* följer därav befogenheter att genom förstnämnda dokument vidtaga dynastiska dispositioner beträffande arvsföljd m.m. Familjeöverenskommelser inom dylika existerande, enhetligt och pregnant regelfästa furstehus måste ses som offentligrättsliga, internationellt relevanta dokument; ingalunda såsom privaträttsliga familjeavtal med en subjektsmässigt och territoriellt begränsad räckvidd. Furstliga subjekts viljeförklaringar i fast traditionsbundna och till en del uttryckligen lagfästa former har helt andra motiv och (hypotetiska) effekter; inte minst i relation till det tidigare antydda systemet med huslagar.

Förevarande fall ger i nyssnämnda hänseende ett synnerligen illustrativt exempel. Familjepakten den 14 juni 1853, ställd till "Ferdinand II by the Grace of God King of the Two Sicilies etc. etc." inrymmer en stabil historisk bakgrundsredovisning samt ger väl underbyggda och avvägda rekommendationer och beslut om successionsföljden.

Överenskommelsens kunglige adressat hade genom beslut redan den 18 maj 1851 erkänt legitimiteten av "L'Ordine del Collare", och några som helst erinringar mot den i familjeråd beslutade, honom underställda och officiellt registrerade traktaten har ej förebragts. I dagsläget kan tillika noteras, att denna har godtagits av de under 1950-talet och framöver engagerade italienska domstolarna. (Se exv. appellationsdomstolen i Pistoia 1964 med uttrycklig hänvisning till familjepakten 1853.) En närliggande observation är, att *regerande* furstehus reglerade sina interna, territoriella och även internationella relationer medelst "Hausgesetze", medan de detroniserade furstliga

familjerna dirigerar aktuella och framtida förhållanden genom formenligt träffade avtal av snarlik beskaffenhet; *familjerådets* fortlevande medverkan förtjänar att antecknas. (Jfr härom redan *Samuel Pufendorf,* De officio hominis et civis", 1682, bok II, kap. 10, nr 12, som rekommenderar successionstvisters hänskjutande till skiljedomare inom den furstliga familjen.)

4. I det föregående har kort presenterats några relevanta italienska domstolsavgöranden och därav dragits en del svårfrånkomliga slutsatser. Fråga är *för det första* om *räckvidden* hos dessa avgöranden och *för det andra* huruvida *Europakonventionens* bestämmelser om integritets- och egendomsskydd (i vidsträckt bemärkelse) i sammanhanget kan tänkas äga någon kompletterande vikt.

I det första avseendet kan *generellt* nämnas, att i fall som det förevarande fursterättsliga en *stark presumtion* råder till förmån för föreställningen att avgöranden av frågor liknande de i Italien domstolsbehandlade rimligen bör materiellt bedömas och hanteras på ett i stort sett likartat sätt i länder med någorlunda identiska rättstraditioner; m.a.o. här tillmätas *handlingsdirigerande effekt.*

Därtill kommer i fråga om skiljedomen 2003 New York-konventionen den 10 juni 1958 om erkännande och verkställighet av utländska skiljedomar vilken får direkt betydelse i relation till de länder där Militare Ordine del Collare di Sant' Agata del Paternò etablerats och bedriver verksamhet.

Ytterligare förtjänar att uppmärksammas, att det aragoniska kungahuset såsom erkänt internationellt rättssubjekt åtnjuter skydd för sina nedärvda rättigheter och prerogativ enligt *Europakonventionen.* Även immateriella rättigheter och befogenheter skyddas mot intrång jämlikt Artikel 1 i 1952 års tilläggsprotokoll till Europakonventionen. Denna konvention innebär, kort sagt, i flera hänseenden en förstärkning av ställningen för de detroniserade, sammanhållna furstehus som inte frivilligt har avsagt sig anspråk på restitution. (Jfr även *Sundbergs* utl. s. 14.)

Till det anförda må fogas några rader om gynnande offentligrättsliga besluts principiella *orubblighet.* Det aktuella kungahusets historia under 1800-talet fram till nutiden uppvisar en kedja av sådana rättskraftiga, handlingsdirigerande beslut av olika myndigheter. Här må endast erinras om familjepakten 1853, som vann acceptans av den sicilianske monarken Ferdinand II. Dennes efterträdare Francesco II biföll den

11 februari 1860 en av kunglig kommission för adelstitlar framställd rekommendation att överhuvudet för det aktuella, detroniserade kungahuset ägde *rätt* att förläna "ridderliga utmärkelser". Dynastiska ordnar sattes i funktion och återupplivades.

Slutligen bör i denna ytterst översiktliga, exemplifierande och ofullständiga enumeration påminnas om de italienska domstolsavgörandena från 1952, 1964 och 2003 med fastslående av fundamentalt betydelsefulla höghetsrättigheter, vilka inom ramen för dessa utslags internationella räckvidd i kombination med grundläggande rättsprinciper och historiska fakta måste tillerkännas kvaliteten av principiell orubblighet.

5. Officiellt erkända riddarordnar – varom in concreto är fråga – måste enligt min avgjorda mening betraktas som *särskilda offentligrättsliga organ,* traditionellt betecknade "korporationer". (I fråga om sådana se allmänt exv. *Halvar G.F. Sundberg,* Allmän förvaltningsrätt, Stockholm 1955, s. 26 ff.) Det tillkommer i princip stormästaren att bestämma om resp. ordens verksamhet och eventuella förändringar därvidlag.

Såsom varande internationellt förankrade subjekt har berörda ordnar emellertid att beakta i första hand det *offentligrättsliga* regelsystemet i de länder där de bedriver sin verksamhet, in casu i form av priorat. Härvidlag bör understrykas, att det aragoniska kungahuset inom ramen för ett erkänt ordenssystem numera förefaller att bedriva en social verksamhet av flagrant allmännyttig karaktär. Denna i sig lovvärda biståndsaktivitet kan tänkas initiera behov av kommunikation/samarbete med företrädare för det sociala systemet i vederbörande land.

6. Efter en inledande presentation jämte angivande av frågeställningar beröres ytterst komprimerat den position som intages av detroniserade furstehus (1) samt fästes uppmärksamheten vid några flagrant belysande italienska domstolsavgöranden avseende det här aktuella kungahuset, vilka entydigt bekräftar beståndet av ett antal nedärvda höghetsrättigheter samt kvaliteten av internationellt rättssubjekt (2). Icke minst vad folkrättsliga aspekter angår hänvisas till Jacob Sundbergs innehållsrika utlåtande.

Under punkt 3 beaktas förekomsten av särskilda "huslagar" (i Tyskland en rik flora av "Hausgesetze") av statsrättslig valör samt ställes dessa i nära relation till de familjepakter eller familjetraktater varigenom detroniserade, sammanhållna furstehus (med

icke avsagda tronrättsanspråk) reglerar sina interna och externa angelägenheter, bl.a. i successionshänseende. Dessa senare dokument – varpå ges ett gott exempel genom den av Neapels regent konfirmerade familjetraktaten den 14 juni 1853 – måste betraktas som offentligrättsliga akter av internationell räckvidd, dignitet och kapacitet; något som återspeglas i de italienska domstolsavgörandena samt i företedda, tidigare expertuttalanden.

I nästföljande punkt 4 observeras betydelsen av *dels* en generell *presumtion* till förmån för genomslagskraften hos det genom italienska domar manifesterade synsättet i andra länder med motsvarande rättskultur, *dels* New York-konventionen 1958 rörande skiljedomar. Vidare antydes Europakonventionen med dess värnande av *nedärvda rättigheter* även av *immateriell* natur samt den därtill anslutande läran om gynnande förvaltningsbeslut principiella orubblighet. Exemplifierande anges dylika, den aktuella kungafamiljen berörande positiva akter.

Ytterligare tangeras (5) frågan om de till denna dynasti anknutna riddarordnarnas status såsom offentligrättsliga korporationer med en internationellt inriktad social biståndsverksamhet.

Den till mig ställda huvudfrågan måste, som i det föregående betonats, betraktas i ett samlat, mångsidigt perspektiv med det detroniserade kungahusets såväl sedvanerättsligt som i konkreta beslut *erkända status* i centrum. Den tillerkända suveränitets- eller höghetssfären innefattar tvivelsutan rätten att medelst familjepakter – starkt erinnande om tidigare "huslagar" – konsolidera husets bestånd samt reglera dess interna och i viss mån externa angelägenheter. Dylika överenskommelser äger bindande, internationell karaktär; något som inte minst framträder in concreto avseende det historiskt identitetsmässigt sammanhållna, genom bl.a. regent- och domstolsbeslut sanktionerade aragoniska kungahuset.

Lund den 12 augusti 2008

/Gunnar Bramstång/
professor em. i offentlig rätt vid Uppsala och Lunds Universitet,
juris doktor, filosofie kandidat